

Daniel Suhonen är författare och chef för den fackliga tankesmedjan Katalys under ett seminarium om 7 timmars arbetsdag. Bild: Vilhelm Stokstad/TT 1/3

Recension: "Klass i Sverige"

Litteraturrecension • Bo Rothstein är inte imponerad av tankesmedjan Katalys antologi "Klass i Sverige". Chefen Daniel Suhonen och de övriga redaktörerna gör inget bra jobb i att visa varför socialdemokratin de senaste 40 åren misslyckats med att överbygga klassklyftorna.

Det här är en recension. Ställningstaganden är recensentens egna.

Göteborgs bokklubb

Gå med
i GP:s
Facebook-
grupp

ANNONS

Bo Rothstein

🕒 05:00 - 8 feb, 2021

Klass i Sverige. Ojämligheten, makten och politiken i det 21:a århundradet

Daniel Suhonen, Göran Therborn och Jesper Weithz (red)

Katalys

Den fackliga tankesmedjan Katalys drog 2016 igång ett stort projekt om det svenska klassamhället. Det har nu resulterat i en antologi på dryga 700 sidor under redaktörskap av Daniel Suhonen, Göran Therborn och Jesper Weithz. I bokens tjugosex kapitel analyseras ett stort antal aspekter av de sociala klasserna i Sverige – hur stora de är, hur de har förändrats, deras politiska orientering, deras makt, kulturella och mediala förhållanden, välfärdspolitikens betydelse och arbetslivets förändring. Bokens styrka ligger främst i kritiken av den sedan 1980-talet starkt ökade ekonomiska ojämlikheten. Sverige var för bara ett par decennier sedan det minst ojämlika OECD landet men så är inte längre fallet. Tvärtom är Sverige det OECD-land där ojämlikheten har ökat mest de senaste femton åren. Nyligen rapporterade SCB att andelen som räknas som fattiga i landet nått en ny rekordnivå.

ANNONS

Projektet belyser mycket förtjänstfullt de många negativa effekter som denna ökande ojämlikhet har när det gäller sådant som hälsa, arbetsförhållanden och allmänna livsvillkor. Jag är alldeles enig med de tre redaktörerna att denna ökande ojämlikhet är av ondo och att den skadar inte bara de ekonomiskt resurssvaga utan samhället som helhet.

vilka tidigare inte brydde sig särskilt om detta problem, argumenterar numera att den ökande ojämlikheten i OECD länderna inte längre är socialt hållbar.

Arbetarklassen var inte bara större förr, den var också mera etniskt, kulturellt och ideologiskt homogen. Sverigedemokraterna är idag det näst största arbetarpartiet.

Det finns dock några frågetecken i denna analys. För att börja med klassteorin är frågan vilka som skall räknas som hörande till vilken klass notoriskt problematiskt. I boken slås fast att arbetarklassen, även om den minskat, utgör hälften av de yrkesarbetande och därmed fortfarande är numerärt störst. Man använder sig av en så kallad "objektiv" klassindelning som bygger på antalet utbildningsår och kommer då fram till att även de lägre tjänstemännen tillhör arbetarklassen. Problemet med denna "objektiva" metod är naturligtvis: vad göra om många av de som man kategoriserar som arbetarklass inte själva anser sig tillhöra denna klass? Så visar sig också vara fallet. När man tillfrågat befolkningen anser sig bara 31 procent tillhöra arbetarklassen. Det slirar också när det gäller frågan om befolkningen anser att Sverige är ett klassamhälle. Jodå, sägs det, "en överväldigande majoritet" om hela 81 procent anser att så är fallet. Men för att nå denna höga siffra lägger man ihop de 34 procent som svarar "ja absolut" med de 47 procent som svarar "ja, i någon mån". Det senare är, med förlov sagt, ett rätt så svårtolkat enkätsvar.

När man beskriver den klassbaserade ekonomiska ojämlikheten använder man medelvärden för inkomster. Detta är alltid lurigt eftersom ett medelvärde kan dölja stora skillnader inom gruppen. Så är med all sannolikhet nu också fallet eftersom stora löntagargrupper under de senaste tjugo åren fått avsevärda reallönelyft. Det gäller också LOs medlemmar vars reallöner ökat med 30 procent under 2000-talet. Det som rapporten benämns "arbetarklassen" är således numera en mycket heterogen kategori som rymmer tämligen välbetalda personer med säkra jobb och en dessvärre växande grupp som har osäkra, dåligt betalda och ofta farliga jobb. Arbetarklassen var inte bara större förr, den var också mera etniskt, kulturellt och ideologiskt homogen. Sverigedemokraterna är idag det näst största arbetarpartiet.

Klasskamp retoriken övergavs av socialdemokratin redan i slutet av 1920-talet för att ersättas av den sedermera mycket framgångsrika parollen om Folkhemmet.

Den bristande klassidentifikation förklaras av att "klass som begrepp har länge varit frånvarande i politikens centrum". Om bara de ledande socialdemokratiska politikerna talat mer om klass skulle fler också identifierat sig som arbetarklass och man skulle därmed fått fler röster och kunnat bedriva en politik som bättre tjänade denna klass. Problemet är, skriver man, att det "gått decennier utan att klass syns på den politiska agendan". Jag kan inte se att detta stämmer. En av de mest minnesvärda episoderna i valrörelsen 1998 var Göran Perssons TV-duell med Carl Bildt. I en sedermera berömd replik till Bildt yttrade Persson följande: "Men berätta inte för mig om det svenska klassamhället. Jag har sett det. Jag har växt upp i det. Jag hatar det. Hela min politiska gärning kommer att ägnas åt att bekämpa klassklyftor". Sex dagar senare åkte partiet på ett av sina största valnederlag då man tappade 30 av sina 161 mandat. I sitt öppningstal på partiets kongress 2009 anförde Mona Sahlin, då partiledare, att socialdemokratin "tror inte på klassamhället – vi hatar det. Klassamhället är vår främsta fiende". Sahlin talade ofta om klass i det efterföljande valet 2010 men inte heller denna gång gick det bra för partiet ity man tappade 18 av sina 130 mandat.

I själva verket övergavs klasskamp retoriken av socialdemokratin redan i slutet av 1920-talet för att ersättas av den sedermera mycket framgångsrika parollen om Folkhemmet. I en linjeartikel i Tiden 1929 menade Per-Albin Hansson att "den tidigare klassbetoningen har efterhand fått vika för en i vidaste mening folklig karaktär". Från ett historiskt perspektiv är det politiska budskapet från detta projekt om vikten av att bedriva en mera renodlad klasspolitik svårt att förstå. Denna strategi prövades rätt nyligen av Brittiska Labour under Jeremy Corbyns ledning och var som bekant inte vidare framgångsrik. De brittiska fackföreningarnas klasskampspolitik under slutet av 1970-talet ledde till många svårartade arbetskonflikter och en "missnöjets vinter" som sedermera resulterade i Margaret Thatchers långvariga regeringsinnehav. Går vi längre tillbaka i historien kan vi se att när arbetarpartier drivit en renodlad klasspolitik har detta ofta lett till svåra katastrofer. Det gäller de spanska socialisterna i början av 1930-talet, de tyska arbetarpartierna 1930-32, de italienska socialisterna i början av 1920-talet för att inte tala

lanserat generella sociala reformer som överbryggat klasskampstänkandet. Tvärtemot vad många tror är sådana generella reformer (typ barnbidragen) också den politik som åstadkommer mest ekonomisk omfördelning.

En viktig orsak till att nyliberalismen kunde bli så framgångsrik är att stora delar av den intellektuella vänstern förvillat bort sig i olika former av symbolisk identitetspolitik

Ett annat problem är förklaringen till att ojämlikheten i Sverige har ökat. Enligt projektet finns hela orsaken att söka i den nyliberala ideologin som började torgföras av olika näringslivsorganisationer i början av 1980-talet. Men man måste väl fråga sig varför den politiska vänstern inte lyckades frambringa någon effektiv moteld mot denna tämligen triviala och empiriskt ogrundade teori. Det rådde ju knappast någon brist på framstående vänsterintellektuella i landet när det begav sig, hela den akademiska 1968-generationen fanns ju att tillgå. Vad som förtigs är att en viktig orsak till att nyliberalismen kunde bli så framgångsrik är att stora delar av den intellektuella vänstern förvillat bort sig i olika former av symbolisk identitetspolitik och/eller kunskapsrelativistisk postmodern teori. I ingen av dessa ansatser står frågor om ekonomisk jämlikhet högt på dagordningen.

Vad är då projektets politiska recept? I boken beskrivs ingående hur många tidigare statsägda bolag som har privatiserats vilket får antas innebära att man önskar mera förstatligande av näringslivet. Hur detta skulle kunna skapa mera ekonomisk jämlikhet är svårt att förstå. Förstatligande har med förlov sagt visat sig vara en återvändsgränd. Huvudreceptet är emellertid tillbaka till 1980-talets högre skattenivåer och större ambitioner i välfärdspolitik. Inte alls mig emot, men jag ställer två frågor. Går det att få politisk majoritet för detta och kommer det att räcka till. Jag är rädd att svaret är "förmodligen inte" på den första frågan och ett "klart nej" på den andra. Något mera radikalt, visionärt och framtidsorienterat måste nog till. Exempelvis att istället för den illa genomtänkta gamla löntagarfondsidén börja diskutera ekonomisk demokrati på riktigt.

Läs mer av Bo Rothstein: